
**Анжела ПАСІЧНІЧЕНКО,
Наталія КОВАЛЕВСЬКА**
(Полтава, Україна)

ПСИХОЛОГІЧНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ МАЙБУТНІХ ВИХОВАТЕЛІВ ЗАКЛАДІВ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ: АУТОПСИХОЛОГІЧНИЙ КОМПОНЕНТ

Психологічна компетентність займає важливе місце серед ключових компетентностей майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти, оскільки дає змогу ефективно виконувати освітні завдання, створювати необхідні умови для розвитку, виховання та навчання вихованців, є передумовою успішності професійної діяльності.

Складна та непередбачувана ситуація в країні приводить до зростання потреби в збереженні стабільності, як власного психологічного стану вихователя, так і інших учасників освітнього процесу в умовах стресу. У зв'язку з цим проблема формування психологічної компетентності стала особливо актуальною у сучасних умовах, які вимагають урахування нових викликів та чинників, що можуть впливати на освітній процес.

Різноманітні питання формування психологічної компетентності стали предметом дослідження багатьох вітчизняних науковців (Н. Альохіна, О. Бакаленко, Л. Барінова, О. Бондарчук, Т. Єрмаков, О. Казаннікова, Л. Кайдалова, С. Максименко, Н. Мачинська, Т. Саврасова-В'юн, В. Семиченко, О. Цільмак, О. Євтушенко та ін.). Однак єдиного визначення поняття «психологічна компетентність» у сучасній науці не існує. Зазвичай її розглядають як складну соціально-психологічну якість або здатність, що є

важливою для розуміння себе й інших, сприяє успішній міжособистісній взаємодії, особистісному зростанню та психологічному благополуччю.

На підставі проведеного аналізу наукових джерел психологічну компетентність ми визначаємо як взаємозв'язок між знаннями, практичними навичками і реальними діями, які педагог виявляє у процесі взаємодії зі своїми вихованцями. Це його здатність сприймати психологічну інформацію, розуміти її та будувати на її основі систему відносин, ухвалювати обґрунтовані рішення. Психологічна компетентність охоплює комплекс якостей особистості, які визначаються високим рівнем психолого-педагогічної підготовленості і сприяють самоорганізації педагогічної діяльності [5].

Сучасні дослідники психологічної компетентності мають різноманітні підходи і до аналізу її структури. Більшість учених традиційно визначають когнітивний, афективний, мотиваційний і поведінковий компоненти як основні складові. Однак деякі науковці вважають за потрібне розширити цей перелік, включаючи соціально-психологічний аспект та ті, що пов'язані з самоорганізацією та саморегуляцією.

Так, Л. Барінова компонентами психологічної компетентності особистості визначає такі: готовність до прояву компетентності (мотиваційний аспект); володіння знанням змісту компетентності (когнітивний аспект); досвід прояву компетентності у різноманітних стандартних та нестандартних ситуаціях (поведінковий аспект); ставлення до змісту компетентності та об'єкта її застосування (ціннісно-смісловий аспект); емоційно-вольова регуляція процесу [1, с. 30]. Л. Коврат у структурі досліджуваної компетентності до традиційного когнітивного та мотиваційного додає комунікативний, соціально-психологічний, аутопсихологічний, самоорганізаційний, саморегуляційний компоненти [2].

На нашу думку, у структурі психологічної компетентності поряд з мотиваційним, когнітивним та діяльнісним важливе місце займає аутопсихологічний компонент, який, як зазначає С. Максименко, включає самопізнання, самооцінку, самоконтроль емоцій, станів, працездатності, поведінки, а також самоефективність

[3, с. 10]. Варто додати, що аутопсихологічний компонент передбачає такі аспекти, як уявлення про власний внутрішній світ та особистісні якості; розуміння переваг і недоліків власної діяльності; уміння проводити самоаналіз і саморефлексію, використовувати методи психодіагностики, самовдосконалення, саморегуляції, а також психопрофілактичні заходи для збереження і підтримки психічного здоров'я.

Актуальність формування аутопсихологічного компонента психологічної компетентності педагога підтверджується вимогами Професійного стандарту «Вихователя закладу дошкільної освіти» та відображено в межах конкретної трудової функції. Так, трудова функція «Партнерська взаємодія з учасниками освітнього процесу» передбачає сформованість психо-емоційної компетентності, що складається зі здатності до самоконтролю, саморегуляції та толерантної взаємодії, до швидкого реагування на зміни, гнучкості, адаптивності і стресостійкості, що є умовою психологічного здоров'я педагога.

Важливо підкреслити, що психологічно здоровий педагог є високопродуктивним, отримує задоволення від своєї професії, активний, творчий і завжди прагне до самовдосконалення. Водночас порушення психологічного здоров'я, деформація особистості педагога, прояви емоційного вигорання та відсутність навичок управління негативним стресом передовсім впливають на його вихованців [4, с. 174].

Формування аутопсихологічного компонента можливе передусім у процесі вивчення психологічних дисциплін, завдяки яким у здобувачів освіти формується система уявлень про індивідуально-особистісні особливості, уміння та навички самопізнання, самоаналізу. Окрім того, поряд з отриманням знань про стресові стани, травматичні ситуації, їх вплив на психіку людини, студенти знайомляться з методами, прийомами, засобами, шляхами збереження психологічного здоров'я.

У сучасних умовах такі питання є особливо актуальними, що пов'язано зі зростанням уваги до оволодіння навичками управління емоційними станами та чіткого розуміння необхідних ресурсів для відновлення, корекції, забезпечення психологічного

благополуччя педагога та створення безпечного освітнього середовища у закладі дошкільної освіти.

Ми вважаємо, що ефективними засобами для досягнення цих цілей є використання ігор, вправ і технік, спрямованих на розвиток навичок саморегуляції, рефлексивного аналізу професійної діяльності, а також навичок спілкування та взаємодії. З метою уникнення стресогенних ситуацій, підтримки емоційної стабільності та збільшення стресостійкості, майбутні фахівці активно опановують різноманітні копінг-стратегії.

Отже, аналіз наукових джерел дає підстави зробити висновок, що психологічна компетентність дає змогу педагогам ефективно взаємодіяти з вихованцями, забезпечувати їх психологічне благополуччя та створювати сприятливі умови для розвитку та самореалізації. Формування аутопсихологічного компоненту психологічної компетентності майбутніх фахівців дошкільної освіти є важливою складовою їхньої професійної підготовки.

ЛІТЕРАТУРА

1. Барінова Л.Я. Психологічна компетентність особистості. *Вісник Одеського національного університету. Психологія*. 2014. Т. 19. Вип. 1. С. 29–35.
2. Коврат, Л. В. Особливості розвитку професійно-психологічних компетенцій майбутніх економістів : дис. ... канд. психол. наук : 19.00.07 / Київ ун-т ім. Б. Грінченка. Київ, 2012. 255 с.
3. Максименко С.Д. Лідерство як функція професійної психологічної компетентності особистості. *Проблеми сучасної психології*. 2014. Вип. 24. С. 7–16.
4. Пасічніченко А.В. (2020). Психологічне здоров'я як умова успішної професійної діяльності педагога. *Інноваційні педагогічні технології в цифровій школі і: матеріали ІІ наук.-практ. конф. молодих учених* (м. Харків, 14–15 травня 2020 р.). Харків : ХНПУ імені Г.С. Сковороди, 2020. С. 172–174.
5. Пасічніченко А.В. Психологічна компетентність вихователя закладу дошкільної освіти. *Електронний збірник наукових праць ЗОІППО*. 2020. № 1 (43). URL: https://www.zoippo.zp.ua/pages/el_gurnal/pages/vip43.html